

L'ESCOLA BRESSOL COM A MOTOR PER LA IGUALTAT D'OPORTUNITATS: UNA PROPOSTA METODOLÒGICA

**Universitat
de Girona**

Abstract

En aquest article, intentaré idear una metodologia amb l'objectiu de realitzar un estudi científic que em permeti analitzar si la qualitat i l'accés a les escoles bressol contribueix a igualar les oportunitats de vida dels infants provinents de diferents classes socials, i per tant determinar si el fet d'invertir en l'educació pre-escolar seria una mesura idònia i eficaç per reduir els preocupants nivells de pobresa i d'exclusió social infantil existents en l'actualitat. Per arribar a complir amb la meua meta, en primer lloc realitzo un diagnòstic de la situació, per tal de demostrar que efectivament a Catalunya existeix un problema greu de pobresa i d'exclusió social infantil el qual requereix de ser tractat. Un cop identificat i demostrat aquest problema, procedeixo a plasmar, de forma breu, el procés mental que he anat seguint per tal d'arribar a elaborar una possible solució al problema, la qual conforma la meua hipòtesis inicial: "l'accés i qualitat a les escoles bressol contribuiria a igualar les oportunitats de vida dels infants provinents de diferents classes socials". En aquest punt quedarà clarament estipulat el meu model explicatiu, és a dir, el sistema d'hipòtesis i subhipòtesis ideal. A continuació, sintetitzaré les principals teories que han sorgit al voltant d'aquest tema, així com les idees defensades pels autors més rellevants que han debatut sobre aquesta controvèrsia; per tal de poder elaborar el corresponent marc teòric on hi apareguin els principals arguments a favor i en contra respecte de la idea defensada en la meua hipòtesis inicial. Finalment procediré a elaborar una proposta metodològica que em permeti arribar a corroborar o falsejar aquesta hipòtesis, analitzant els seus punts forts i les seves limitacions.

In this article, I will try to come up with a methodology for the purpose of carrying out a scientific study which allows me to analyse if access to nurseries contributes to equalize life chances. Thus, I will be able to determine if an investment in early childhood education might be a suitable and efficient measure to reduce the worrisome rates of child poverty and social exclusion that we have at present. In order to reach my aim, in first place I carry out a diagnosis of the situation to prove that there is indeed a serious problem of child poverty and social exclusion that requires urgent attention. Once the problem has been identified and proved, I will proceed to briefly describe the mental process I used to devise a possible solution, which becomes my initial hypothesis: "access and quality in kindergartens would contribute to equalize life chances for children from different cultural backgrounds". On that point, the explanatory pattern, that is, the system of hypothesis and sub-hypothesis, is clearly stipulated. Next, I will summarize in as clear a form as possible the main theories that have emerged on this issue, as well as the ideas defended by the most significant authors who have discussed this issue of controversy. The aim is to develop the corresponding theoretical framework where there appear the main pro and con arguments in regard to the idea defended in my initial hypothesis. Lastly, I will proceed to develop a methodological approach that will allow me to either corroborate or contradict the hypothesis, by analysing its strengths and weaknesses.

Title: Kindergarten education as a driving force for equal opportunities: a methodological approach.

*Keywords: early childhood education, child poverty, child social exclusion, equal opportunities
Paraules clau: educació pre-escolar, pobresa infantil, exclusió social infantil, igualtat d'oportunitats.*

Sumari

1. Introducció
2. Diagnòstic de la situació (identificació del problema)
 - 2.1 Augment de la taxa de pobresa i d'exclusió social a Catalunya
 - 2.2 Sector infantil el més perjudicat per la crisi
 - 2.3 Augment de les taxes de malnutrició i subnutrició infantil
 - 2.4 Augment del nombre de famílies monoparentals
 - a. Precarietat econòmica i laboral
 - b. Situacions de discriminació en el món laboral
 - c. Situacions de discriminació en l'accés als serveis socials i ajudes
 - 2.5 Augment del nombre de famílies immigrants
 - a. Àmbit econòmic
 - b. Àmbit jurídic
 - c. Àmbit familiar
 - d. Àmbit escolar
 - e. Àmbit formatiu i laboral
 - 2.6 Conclusions del diagnòstic de la situació
3. Com podem solucionar/minvar el problema de la pobresa i l'exclusió social infantil?
4. Marc teòric
5. Proposta metodològica
 - 5.1 Mostra
 - 5.2 Metodologia
 - a. Recollida de dades
 - b. Anàlisi de les dades recollides
 - 5.3 Valoració de la metodologia
 - a. Limitacions
 - b. Punts forts
6. Conclusions
7. Bibliografia

1. *Introducció*

La situació actual de Catalunya és bastant preocupant, ja que les estadístiques ens mostren que existeix un elevat nombre de nens i adolescents que es troben en una situació de risc de pobresa i d'exclusió social (UNICEF, 2012), la qual cosa coexisteix amb unes xifres bastant elevades de fracàs escolar. Aquesta correlació existent entre aquestes dues variables ha estat àmpliament estudiada i analitzada per una gran quantitat d'autors, la majoria dels quals conclouen que es tracta d'una correlació significativa a tenir molt en compte i que, per tant, el nivell de fracàs escolar d'un determinat lloc ens permet explicar, juntament amb altres variables, els nivells d'exclusió social d'aquell lloc.

Respecte del fracàs escolar, una nova tendència dels últims anys ha estat una creixent preocupació científica per l'educació preescolar (la primera fase del cicle educatiu) la qual ha anat adquirint cada cop més importància, com ho demostra el fet de que la recerca científica es fixa cada vegada més en els primers anys de l'ensenyament i en els estímuls rebuts durant els primers anys de vida (Heckman, 2011; Esping-Andersen, 2008; Marí-Klose, P., Marí-Klose, M., & Vaquera, 2010) en la mesura que aquests estímuls condicionen l'èxit escolar, a més d'atendre altres indicadors al llarg del cicle de vida dels individus no necessàriament relacionats amb l'educació.

En aquest sentit es presenta l'etapa preescolar com una etapa crucial en la qual es decideix bona part del recorregut escolar que seguirà tota persona, i per tant, en últim terme, les oportunitats que tindrà i deixarà de tenir al llarg de la seva vida (Wilkinson & Pickett, 2009). Aquesta idea, defensada pel premi Nobel James J. Heckman, no deixa de ser una idea molt intuïtiva i lògica: "quan són joves, les persones són més permeables que no pas quan són més grans, de manera que els estímuls que reben els primers anys tenen un impacte més elevat sobre el seu desenvolupament" (discurs de Heckman citat per Wilkinson & Pickett, 2009).

Aquest article es troba amb total consonància amb aquesta nova tendència, ja que en la meua hipòtesis identifico l'accés i qualitat a les escoles bressol com un factor clau per reduir l'actual problema de la pobresa i l'exclusió social infantil; i, per tant, em centro en el primer esglau de l'etapa educativa en el qual es comencen a reproduir tota una sèrie de desigualtats que no pararan d'augmentar a mesura que anem avançant al llarg del sistema educatiu, tornant-se aquestes cada cop més insalvables.

2. *Diagnòstic de la situació (identificació del problema)*

En aquest punt analitzaré el context actual de Catalunya per tal de poder realitzar un bon diagnòstic de la situació en la que ens trobem, el que em permetrà identificar i definir el problema. És a dir, a través de diferents dades pretenc demostrar que a Catalunya existeix un problema important de pobresa i d'exclusió social infantil, el qual ha de solucionar-se. Aquest pas és totalment necessari ja que no tindria cap sentit estudiar l'efecte de la

implementació d'una determinada intervenció si el problema en qüestió sobre el que es versa no existís a la realitat.

No obstant, abans de començar amb aquest diagnòstic m'ha semblat imprescindible diferenciar els conceptes de pobresa i exclusió social, ja que tot i que en les últimes dècades han aparegut sempre junts en realitat es refereixen a realitats diferents. El principal problema que presenta la seva diferenciació és que el concepte d'exclusió social engloba el de pobresa, la qual cosa dificulta la tasca de discernir entre un concepte i l'altre. Així, mentre el terme de pobresa es troba únicament vinculat a factors econòmics i estructurals, l'exclusió social engloba una convergència de diferents dimensions i es caracteritza per ser utilitzat en les noves societats post-industrials per definir els nous conceptes que engloba la pobresa a partir del sorgiment d'aquestes, donat que és en aquests nous contextos on sorgeixen tota una sèrie de factors estructurals i no individuals que permeten excloure a certes persones " (Sarasa, Sebastià & Sales, 2007).

En conseqüència, l'exclusió social es pot definir com aquell conjunt de factors multidimensionals i multifactorials, els quals són dinàmics i canviants, que condueixen a l'individu a sentir-se exclòs de la societat, limitant d'aquesta forma la seva capacitat integradora (Hernández, 2010). Per la seva part, el Consell Econòmic i Social (CES) ha establert que la pobresa i l'exclusió social presenten quatre dimensions: l'educació, el treball, la salut i l'habitatge (CES, 2011), de manera que aquestes es troben relacionades entre si. En aquesta mateixa línia es defensa que els fills d'aquells individus que no disposen d'uns recursos econòmics mínims tenen més probabilitats d'acabar patint problemes d'exclusió social en termes d'educació a causa de que els seus pares no els poden assegurar una educació adequada i de qualitat, fet que provocarà que aquestes persones tinguin més dificultats per poder entrar al mercat laboral i, conseqüentment, poder obtenir els recursos suficients per poder aconseguir un habitatge propi (veiem, doncs, com es relacionen les diferents dimensions). A més, el no tenir uns recursos econòmics suficients també pot provocar que els fills, i fins i tot, ells mateixos, no pugin gaudir d'un nivell de salut adequat, per raó de la falta de recursos per poder-se assegurar un nivell de vida òptim (exclusió sanitària).

Un cop realitzat aquest apunt, ja puc procedir a nombrar aquells factors que evidencien que a Catalunya existeix un problema greu de pobresa i d'exclusió social infantil: augment de la taxa de pobresa i d'exclusió social a Catalunya; sector infantil com el més perjudicat per la crisi; augment de les taxes de malnutrició i subnutrició infantil; augment del nombre de famílies monoparentals; i augment del nombre de famílies immigrants.

2.1 Augment de la taxa de pobresa i d'exclusió social a Catalunya

En l'actual situació de crisi econòmica en la que es troba submergida Catalunya coexisteixen uns nivells de pobresa i d'exclusió social extremadament alts. Segons l'enquesta de Condicions de Vida i Hàbits de la Població 2011¹ la taxa de pobresa i d'exclusió social a Catalunya supera en vuit punts la mitjana europea i en tres punts la mitjana espanyola. De forma que mentre Catalunya presenta una taxa de pobresa i d'exclusió social del 29'1%, la

mitjana europea es troba entorn al 21'6% i l'espanyola al voltant del 26'7%². Davant d'aquesta realitat el que no podem fer és al·legar que és un fet relativament normal que sempre hi hagi un cert nivell de pobresa i d'exclusió social, atès que si bé és totalment cert que sempre s'ha parlat de l'existència d'una taxa de pobresa estructural molt difícil de reduir i sempre ha existit i existirà en els estats europeus, també és evident que aquesta taxa del 29'1% en la que es troba immersa Catalunya està molt per sobre de la taxa de pobresa estructural³.

Per la seva part, el Síndic de Greuges en l'informe que ha elaborat sobre la malnutrició infantil a Catalunya⁴, apunta que la crisi ha contribuït activament a empitjorar de manera notable la taxa de pobresa i d'exclusió social. Mentre en anys anteriors aquest problema es trobava present de forma més puntual, actualment presenta una preocupant tendència d'augment a causa de la creixent situació de precarietat social i econòmica de moltes famílies. Dit amb altres paraules, la crisi ha provocat que noves persones que no pertanyien als col·lectius típicament nomenats entrin en aquesta situació de risc de pobresa i d'exclusió social, així moltes famílies que abans formaven part de la classe mitjana han passat a formar part de la classe baixa (López & Renes, 2011).

2.2 Sector infantil el més perjudicat per la crisi

Un cop demostrat que a Catalunya hi ha un elevat nombre de ciutadans que es troben en una situació de risc de pobresa i d'exclusió social, cal afegir que la situació encara empitjora més si ens centrem exclusivament en el sector infantil (nens i adolescents menors de 16 anys). Segons l'Enquesta de Condicions de Vida i Hàbits de la Població, de tots els ciutadans que es troben en risc de pobresa i d'exclusió social, un 33'79% són menors de 16 anys i un 38'41% són ciutadans de 16 a 24 anys⁵. En aquest sentit podem afirmar que el col·lectiu més afectat per la crisi ha estat l'infantil, ja que si bé és veritat que el tant per cent dels ciutadans que es troben entre els 16 i 24 anys és més elevat, hem de tenir en compte que la crisi es va iniciar cap el 2007 i que l'enquesta s'ha realitzat el 2011, per tant molts dels ciutadans que ara tenen entre 16 i 24 anys, al iniciar-se la crisi, eren menors de 16 anys. Raó per la qual el fet que ara es trobin en una situació de risc de pobresa i d'exclusió social és degut a què en la seva etapa adolescent ja van començar a partir dels efectes negatius de la crisi; molts d'ells no van poder

1. L'Enquesta de Condicions de Vida i Hàbits de la Població de Catalunya 2011 (ECVHP 2011) és la segona edició d'una operació d'estadística oficial integrada en la Llei del Pla estadístic de Catalunya 2011-2014 i desenvolupada en el DECRET 289/2011, de 8 de març, pel qual s'aprova el Programa anual d'actuació estadística per a l'any 2011. L'ECVHP 2011 recull informació sobre la renda i la situació social i econòmica de les llars a Catalunya amb una periodicitat quinquennal. Per a més informació podeu visitar la seva pàgina web oficial: www.enquestadecondicionsdevida.cat.

2. Altres dades interessants que ens aporta aquesta enquesta i que evidencien l'existència d'un problema general de pobresa a Catalunya són les següents: el 57% dels ciutadans ho tenen molt complicat per arribar a finals de mes; el 39% de les famílies no poden permetre's ni una setmana de vacances a l'any; el 12'7% no disposa ni dels recursos suficients per poder instal·lar-se la calefacció.

3. La pobresa estructural es un "concepte emergent que combina dos criteris per mesurar la pobresa: la línia de pobresa, que imputa la condició de pobre a la població que rep ingressos insuficients per mantenir el cost d'un estàndard mínim de consum; i la perspectiva de les Necessitats Bàsiques Insatisfetes (NBI), que descriu la pobresa amb carències inherents a ella com l'habitatge, la nutrició, l'accés a la salut o l'educació. En aquest sentit es pot afirmar que la pobresa estructural es refereix a deficiències d'infraestructures i d'ingressos (Ramos Soto, 2008).

4. (Síndic de Greuges de Catalunya, 2013).

5. Aquesta mateixa enquesta també ha establert que més d'una desena part dels nens, aproximadament 130.000, pateix una privació material severa que afecta a diverses condicions materials, el que significa que entre el 2008 i el 2011 la taxa de nens que pateixen privació material severa s'ha triplicat, passant d'un 1'6% a un 5'8%.

rebre una educació adequada i de qualitat i els que afortunadament sí que la van poder rebre, un cop acabats els seus estudis, es van trobar amb moltes dificultats per trobar bones ofertes laborals. En canvi, a partir dels 25 anys, la taxa de pobresa i exclusió social disminueix amb força intensitat, la qual cosa es pot deure a que aquestes persones en la seva etapa infantil i adolescent van viure una època de prosperitat econòmica i, així és, que la gran majoria va poder gaudir d'una educació adequada i de qualitat i un cop acabats els seus estudis va tenir més facilitat per trobar bones ofertes laborals (UNICEF, 2012).

Una altra dada tan rellevant com preocupant que encara evidencia més el que acabem d'exposar és que en aquests últims anys les persones majors de 65 anys han deixat de ser el col·lectiu més castigat per la pobresa per passar a ser el menys afectat de forma que només un 22'36% de les persones que es troben en situació de risc de pobresa i d'exclusió social són majors de 65 anys. El resultat és que varis autors (Lopez & Renes, 2011; Sarasa & Sales, 2009) parlen de l'existència d'una nova pobresa on els menors de 16 anys i els majors de 65 s'han intercanviat els papers. Aquesta situació és un indicador molt clar de que tenim un greu problema de pobresa i d'exclusió social infantil que va en augment, fet que significa que la situació dels fills i néts de les persones actualment majors de 65 anys és tan dolenta que aquests, tot i mantenir les seves precàries pensions, encara els superen en ingressos, una realitat impensable en època de prosperitat econòmica. Per aquest motiu diem que és un indicador clau de la situació en la que ens trobem, doncs si tenim en compte que les pensions que cobren els majors de 65 anys són les mateixes o inferiors respecte de les que cobraven en època de bonança econòmica –en la qual eren el col·lectiu més afectat per la pobresa a causa dels baixos ingressos que tenien– significa que la situació dels altres col·lectius ha empitjorat desmesuradament: els majors de 65 anys, que ara cobren el mateix o menys del que cobraven abans, resulta que ingressen més que els altres col·lectius⁶.

A partir d'aquests dos primers punts, ja podem concloure que a Catalunya existeix una taxa de pobresa i d'exclusió social bastant elevada, on el col·lectiu més afectat és el que es integrat per tots aquells ciutadans que són menors de 16 anys; això genera una situació encara més greu si tenim en compte que els joves són el futur de tot país i, conseqüentment, els que determinen la prosperitat d'aquest. Per aquest motiu, aquest fet no ha passat desapercebut per entitats com la "Mesa del Tercer Sector", "Fedaiia", la Creu Roja o Càritas; que porten ja molt de temps alertant de que la pobresa i l'exclusió social infantil requereixen d'una atenció urgent, perquè Catalunya s'hi està jugant el seu futur.

6. Això és precisament el que remarca el sociòleg de la Universitat Pompeu Fabra, Sebastià Sarasa, quan diu que al no baixar les seves pensions (la dels majors de 65 anys), la seva situació no empitjora i hi ha un volum de nova població pobre que els ha desplaçat (Sarasa & Sales, 2009).

2.3 Augment de les taxes de malnutrició i subnutrició infantil

Un tercer indicador que reforça la idea que existeix un problema greu de pobresa i d'exclusió social infantil és l'augment que s'ha produït en els últims anys a Catalunya de les situacions de desnutrició infantil aguda o crònica per causes socioeconòmiques, el que significa que ha augmentat el nombre de nens que pateixen gana o que no poden menjar de forma sistemàtica a causa de les dificultats econòmiques de les seves famílies. Segons les dades aportades per l'Institut Català de Salut (juny del 2013), actualment a Catalunya hi ha 751 nens menors de 16 anys que presenten un quadre clínic relacionat amb la pobresa i la desnutrició infantil, els quals tenen una edat mitja de quatre anys (i una quarta part són menors d'un any). Una altra dada a tenir en compte és que més de la meitat d'aquests nens són de nacionalitat estrangera, concretament el 56%. Podem concloure, doncs, que si bé les situacions de malnutrició infantil han augmentat aquestes taxes tampoc són exagerades donat que aquests 751 menors de 16 anys només representen el 0'06% de la població d'aquesta franja d'edat. Ara bé, l'Institut Català de Salut, destaca que els casos de subnutrició infantil⁷ si que són molt més freqüents, sobretot en els últims anys.

L'Enquesta de Condicions de Vida i Hàbits de la Població (2011) va identificar que el 4% dels nens menors de 16 anys pateixen privacions materials que afecten a l'alimentació. En concret, i segons aquesta enquesta, hi ha uns 50.000 nens catalans menors de 16 anys que no es poden permetre menjar carn o peix una vegada cada dos dies, és a dir, tenen una dieta molt pobre en proteïnes. Per la seva part, el Consorci d'Educació de Barcelona i l'Institut de Serveis Socials de l'Ajuntament de Barcelona, a través de l'activació, el mes de desembre de 2012, d'un protocol conjunt per detectar dèficits en l'alimentació dels nens i en la cobertura de les ajudes de menjador escolar, van identificar aproximadament 2.800 nens amb possibles dèficits en l'àmbit alimentari, malgrat no arribar a l'extrem de la malnutrició.

En conclusió podem afirmar que, de moment, les xarxes de recolzament familiar i comunitari així com els programes de les entitats d'acció social i/o de les administracions públiques han impedit que les enormes dificultats econòmiques que pateixen moltes famílies es transformin en un problema estructural de desnutrició infantil a Catalunya. És a dir, aquestes actuacions han impedit que tots aquests casos de subnutrició infantil anessin a més i s'acabessin convertint en casos de malnutrició. Ara bé, aquestes actuacions de caràcter paliatiu dutes a terme per les administracions públiques i per entitats d'acció social s'han de potenciar i millorar més, donat que, tal i com apunta el Síndic de Greuges, la malnutrició infantil que abans era considerada un problema puntual està augmentant considerablement a causa de la crisi econòmica, provocant que l'administració pública i les entitats d'acció social es comencin a veure desbordades i que, per tant, les seves actuacions comencin a presentar dèficits de cobertura i d'intensitat. Per aquest motiu, actualment totes aquestes actuacions no

7. Per subnutrició infantil, hem d'entendre aquelles situacions on els nens pateixen una ingesta insuficient d'aliments en determinats moments del dia o en determinades èpoques de l'any, que els impedeix satisfer les necessitats alimentàries pròpies de la seva edat. És a dir, serien aquells casos de nens que no tenen una alimentació suficientment equilibrada a causa de que segueixen una dieta pobre en nutrients, de forma que no ingereixen la diversitat de nutrients necessaris per garantir un bon desenvolupament físic i mental. Dit amb altres paraules, la subnutrició infantil, vindria a ser com un estadi anterior a la malnutrició infantil, de forma que sinó es fa res al respecte tots aquests casos de subnutrició infantil poden acabar desembocant fàcilment en casos de malnutrició (Síndic de Greuges de Catalunya, 2013).

sempre resulten proporcionades al volum i a la gravetat de les necessitats existents, ni suficients per seguir impedit que es produeixen situacions de malnutrició infantil (Síndic de Greuges de Catalunya, 2013).

Un clar exemple de que la situació ha empitjorat considerablement és que actualment ja no només es detecten situacions de malnutrició infantil provocades únicament per la disponibilitat o no d'aliments sinó que aquestes també es donen per les condicions inadequades per a cuinar-los, la qual cosa es deu a que cada vegada són més freqüents els casos de famílies que viuen en habitacions rellogades o en habitatges que es troben en males condicions. Aquesta realitat provoca que tinguin dificultats per accedir a una cuina mínimament equipada i adequada. També es deu a l'increment del nombre de famílies que es troben en situació de pobresa energètica⁸, és a dir, famílies a les que han tallat l'electricitat o l'aigua a causa d'impagaments de factures (ACA, 2014).

2.4 Augment del nombre de famílies monoparentals

El nombre de famílies monoparentals no ha parat d'augmentar en els últims anys (el nombre de títols de família monoparental⁹ ha passat de ser 14.985 a finals del 2010 ha arribar als 28.729 el gener de 2012¹⁰). Aquest augment del nombre de famílies monoparentals es defineix com una variable a tenir molt en compte a l'hora d'explicar l'augment de la pobresa i l'exclusió social infantil atès que les famílies monoparentals presenten una sèrie de característiques que les fan molt més susceptibles de patir pobresa i exclusió social. Les principals característiques que ens permeten explicar l'estat de vulnerabilitat d'aquestes famílies han estat aportades per la investigació realitzada per la Dra. Elisabet Almeda (Universitat Pompeu Fabra) i el seu equip de recerca¹¹ les quals seran exposades a continuació:

a. Precarietat econòmica i laboral

Les famílies monoparentals generalment es troben en una situació de precarietat econòmica a força de l'únic sou amb el que han de fer front a totes les despeses que comporta el manteniment de l'habitatge (electricitat, gas, aigua, lloguer, hipoteca, etc.), el manteniment d'un nivell de vida òptim dels seus fills (educació, aliment, manutenció, activitats extraescolars, etc.) i el propi manteniment d'un nivell òptim de vida (Almeda, 2009). Per a-

8. Una llar es troba en una situació de pobresa energètica quan és incapaç de pagar una quantitat de serveis de l'energia suficient per a la satisfacció de les seves necessitats domèstiques i/o es veu obligada a destinar una part excessiva dels seus ingressos a la factura energètica del seu habitatge (ACA, 2014).

9. El títol de família monoparental, creat el 2009 davant de l'augment de separacions i divorcis, atorga una sèrie d'avantatges a cada membre de la unitat familiar, que disposa d'un carnet personal i intransferible. Els principals avantatges són el descompte del 50% en el transport públic i les matrícules universitàries, i l'increment de la puntuació necessària per accedir a una escola.

10. Dades aportades per Ramon Terrassa a l'Europa Press (agència privada de notícies líder a Espanya) en el moment en que ocupava el càrrec de Secretari de Família de la Generalitat. Per veure la notícia podeu accedir al següent link: www.europapress.cat/societat/noticia-duplica-nombre-families-monoparentals-acreditades-catalunya-20120429111921.html.

11. Almeda, E. (2009). *Les famílies monoparentals a Catalunya: perfils, necessitats i percepcions*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

quest motiu no és gaire estrany que les famílies monoparentals siguin més susceptibles de patir pobresa i exclusió social, ja que si actualment amb dos sous és complicat poder mantenir un nivell de vida òptim i arribar a final de més a causa de la precarietat laboral¹² en la que es troben immerses moltes famílies (siguin monoparentals o no), és lògic que amb un únic sou la dificultat sigui notablement major. I, per això, els fills de famílies monoparentals estan molt més exposats a patir pobresa i exclusió social infantil, vist que el seu progenitor no pot garantir el mateix nivell de vida que li podria garantir si no es trobessin en el sí d'una família monoparental (Almeda, 2009). Aquesta precarietat econòmica encara s'accentua més si el cap de la família monoparental és una dona, que és el que succeeix en la gran majoria de casos, a causa de les desigualtats de gènere existents en la nostra societat (generalment les dones cobren menys que els homes per la realització d'un mateix treball, tenen moltes més dificultats per accedir a alts càrrecs, etc.).

b. Situacions de discriminació en el món laboral

Les dones pertanyents a una família monoparental pateixen discriminació en el món laboral a l'hora de buscar feina quan els caps s'assabenten de la seva situació o en el moment en el qual al lloc de treball coneixen l'opció personal de crear una família monoparental. Prova d'això és que moltes d'aquestes dones han perdut la feina quan el seu cap s'ha assabentat que tenen un fill o que estan embarassades. Aquest rebuig a la dona amb càrregues familiars és tan gran que en alguns casos s'han arribat a incomplir els drets laborals per maternitat (Almeda, 2009). És normal, doncs que les dones que es troben en el sí d'una família monoparental siguin molt més susceptibles a patir pobresa i exclusió social, atès que no només pel sol fet de ser dona tindran uns sous més reduïts sinó que, a més, per formar part d'una família monoparental els costarà molt més trobar una feina¹³. Aquest fet les obliga a haver d'acceptar qualsevol oferta que se'ls presenti, per culpa de que les necessitats econòmiques de la majoria d'aquestes limiten el seu marge d'elecció (Almeda, 2009).

c. Situacions de discriminació en l'accés als serveis socials i ajudes

No obstant les dificultats econòmiques que solen presentar les famílies monoparentals, aquestes reben poques ajudes econòmiques per part dels serveis públics i les poques que reben són simbòliques i no s'ajusten a les necessitats reals d'aquestes dones ni al nivell de vida del país (Almeda, 2009).

Per tot lo anteriorment narrat, podem afirmar que les famílies monoparentals reuneixen un conjunt de característiques que exposen en major mesura els seus fills a la pobresa i l'exclusió social (es tracta, doncs, d'una causa demogràfica que té a veure amb factors familiars i estruc-

12. Aquesta situació de precarietat laboral es caracteritza per l'existència d'uns salaris molt baixos i per una gran inestabilitat, la qual cosa provoca que aquesta família es trobi en situació de risc de pobresa, ja que per una part els ingressos són baixos i per l'altra al tractar-se d'una situació laboral inestable significa que d'un dia per l'altre es pugui perdre la feina. Si a més, aquesta família té fills, aquests fàcilment es trobaran en una situació de risc d'exclusió social, a causa de que no se li podrà garantir ni una educació adequada ni un nivell de vida saludable (Almeda, 2009).

13. De forma que en aquests casos podem dir que es produeix una doble exclusió social, ja que per una banda la dona pateix exclusió pel fet de ser una dona, i per l'altre banda també pateix exclusió pel fet de trobar-se en el sí d'una família monoparental.

turals); i, per tant, podem concloure que el fet que la taxa de famílies monoparentals hagi augmentat considerablement al llarg dels últims anys és un indicador a tenir en compte a l'hora d'analitzar l'augment de la taxa de pobresa i d'exclusió social infantil, a causa de que si aquesta taxa de famílies monoparentals augmenta significa que també augmentarà el nombre de nens i adolescents que es trobin en risc de pobresa i d'exclusió social infantil, vist l'estatus de vulnerabilitat que presenten les seves famílies.

2.5 Augment del nombre de famílies immigrants

El nombre de famílies immigrants ha augmentat notablement a Catalunya en els darrers quinze anys. Aquest augment també es defineix com una variable a rellevant a l'hora d'explicar l'augment de la pobresa i l'exclusió social infantil, a raó de que els nens i adolescents immigrants presenten una sèrie de característiques que els fan molt més susceptibles de patir pobresa i exclusió social infantil (Quiroga & Alonso, 2011). La qual cosa significa que com més elevada sigui la taxa de famílies immigrants, més infants i adolescents de Catalunya es trobaran en una situació de risc de pobresa i d'exclusió social infantil.

A continuació, exposaré els diferents àmbits de vulnerabilitat que presenten aquests nens i adolescents que provoquen que es trobin més exposats a la pobresa i l'exclusió social infantil. Per identificar aquests àmbits de vulnerabilitat m'he basant en l'informe "Abriendo Ventanas"¹⁴ ideat i presentat conjuntament per la Fundació Pere Tarrés¹⁵ i UNICEF.

a. Àmbit econòmic

Les famílies immigrants, en general, presenten una economia molt pobre i limitada¹⁶, ja que moltes d'elles venen aquí sense pràcticament recursos materials i en situació irregular, el que els genera moltes dificultats per poder trobar un treball digne i, en conseqüència, per poder legalitzar la seva situació mitjançant l'obtenció d'un permís de residència (Quiroga & Alonso, 2011).

D'aquesta situació de vulnerabilitat econòmica se n'aprofiten molts empresaris, els quals "contracten" aquests immigrants sota unes condicions laborals inhumanes (jornades laborals de més de 8 hores, sous extremadament baixos, sense contracte laboral ni assegurança mèdi-

14. Es tracta d'un estudi de les situacions de risc social d'infants i adolescents de famílies immigrades, el qual pretén "denunciar la falta d'oportunitats que tenen aquests infants i adolescents i la vulneració dels seus drets fonamentals; visibilitzar les desigualtats que pateixen per repensar el nostre Estat del Benestar; identificar els factors de risc social i visualitzar situacions de risc que per ser invisibles no són suficientment ateses; analitzar els mecanismes socials (sanitat, escola, oci, lleure, economia) posant especial atenció en els dèficits; i identificar factors d'inclusió social i protecció (Quiroga & Alonso, 2011).

15. La Fundació Pere Tarrés, amb més de 50 anys d'existència, és una organització no lucrativa d'acció social i educativa, dedicada a la promoció de l'educació en el temps lliure, el voluntariat, la millora de la intervenció social i l'enfortiment del teixit associatiu. Amb el temps la seva acció s'ha ampliat a altres àmbits de l'acció social com ara la formació, la recerca i la gestió. Per més informació podeu visitar la seva pàgina web oficial: www.peretarres.org

16. Una dada rellevant que demostra la vulnerabilitat econòmica d'aquest col·lectiu, és que la taxa d'atur de la població estrangera és del 32% (12 punts superior al de la població autòctona). Per tant no es estrany que un dels perfils més atesos als serveis d'acollida i assistència siguin les famílies immigrants (Quiroga & Alonso, 2011).

ca, etc.). Aquesta realitat impedeix als immigrants la millorar de la seva situació econòmica i l'oportunitat de legalitzar la seva situació, fets que perpetuen la necessitat de seguir treballant en aquestes condicions infrahumanes (Quiroga & Alonso, 2011). Per tant, no sorprèn que els fills d'aquestes famílies es trobin enormement exposats a la pobresa i l'exclusió infantil i que no quedin garantides les seves principals necessitats a causa de la precària situació econòmica de les seves famílies.

b. Àmbit jurídic

Els fills de pares i mares que es troben en situació administrativa irregular també estan condemnats a la mateixa irregularitat, fins al punt que no poden ser atesos en les mateixes condicions que els altres infants i joves nacionals en termes com les rendes mínimes d'inserció o les beques de menjador, escolars o de suport educatiu. De la mateixa manera estan en situació de desigualtat a l'hora de tramitar documents com l'empadronament o el passaport. En resum, no només es troben en una greu situació de precarietat econòmica sinó que, a més, a causa de la seva situació d'irregularitat, aquests no poden accedir a les ajudes prestades per l'Estat per fer-hi front (Quiroga & Alonso, 2011).

c. Àmbit familiar

Els pares i mares immigrants no poden prestar tota l'atenció necessària als seus fills ja que les llargues jornades de feina i les dures condicions laborals que es veuen forçats a acceptar provoquen que passin molt de temps fora de casa. Aquest fet és molt perjudicial pels seus fills que al passar tant temps sols, sense l'adequada supervisió i atenció dels seus pares, augmenten les seves probabilitats d'una socialització primària deficient. Aquest fet pot tenir conseqüències molt negatives en vistes al seu futur, doncs aquesta socialització primària és la que defineix la base de la nostra personalitat. D'aquesta manera, el no estar controlats pels seus pares pot provocar una rutina diària de moltes hores al carrer sense supervisió –de pares, progenitors, tutors, adults– i que, per tant, tinguin més probabilitats d'entrar en contacte amb el món de la delinqüència¹⁷ (Quiroga & Alonso, 2011).

Aquesta situació també té conseqüències en el rols dins de la família, en la inversió dels papers i responsabilitats de cada integrant i en l'adulterització dels fills i filles de les famílies immigrants. Així, per exemple, moltes noies de 12 i 13 anys s'han de fer càrrec de la cura de la casa o dels seus germans petits, rol que provoca el descuit dels seus estudis o de les activitats socials o de lleure pròpies de la seva edat (Quiroga & Alonso, 2011).

d. Àmbit escolar

L'alumnat d'origen immigrant obté pitjors resultats escolars que els estudiants autòctons, la qual cosa és molt perjudicial per aquests nens ja que tenir una bona educació és fonamental per al futur tenir més probabilitats per integrar-se al món laboral i per tant tenir menys pro-

17. A aquests nens se'ls ha denominat "nens de la clau", els quals són infants d'entre 8 i 9 anys que en sortir de l'escola marxen a casa on estaran sols fins al vespre (Quiroga & Alonso, 2011).

babilitats de patir pobresa i exclusió social. El fet de que obtinguin pitjors resultats escolars és pot explicar per la desorientació provocada pel procés migratori, pel desconeixement de la llengua i per la diferència en els processos educatius. A més a més, també es determinent el seguiment i acompanyament que reben els alumnes de les seves famílies, i aquí és on les d'origen immigrant tenen més dificultats per dur a terme aquest seguiment de forma adequada a causa de la seva falta de coneixements específics o lingüístics i per les llargues jornades laborals que els mantenen fora de casa tot el dia (Quiroga & Alonso, 2011).

e. Àmbit formatiu i laboral

Els adolescents i joves de famílies immigrants tenen menys oportunitats que els seus companys d'origen nacional a l'hora de formar-se i trobar feina a causa de les dificultats administratives que es troben per accedir a l'educació regulada no professional. De fet, els menors estrangers en situació administrativa irregular no poden realitzar cursos ocupacionals ni inscriure's en les oficines d'ocupació (Quiroga & Alonso, 2011).

Una altra causa de que tinguin menys oportunitats té a veure amb les dificultats econòmiques que caracteritzen les famílies immigrants, les quals provoquen que els estudis dels seus fills es converteixin en una càrrega econòmica molt difícil de fer front, i que per tant aquests es vegin obligats a renunciar a les seves expectatives de formació mitjana i superior i, en conseqüència, que aquests joves immigrants no tinguin accés a determinats àmbits laborals. En aquest sentit, l'informe realitzat per Pere Tarrés i UNICEF, denuncia l'existència de nínxols laborals reservats, de forma que hi ha una major proporció d'immigrants en els sectors menys qualificats, menys remunerats i amb major temporalitat¹⁸ (Quiroga & Alonso, 2011).

A mode de conclusió puc dir que els nens i adolescents immigrants són el col·lectiu amb més risc de patir pobresa i exclusió social infantil a causa de que presenten totes les característiques idònies perquè es produeixi aquesta situació:

- Greus dificultats econòmiques les quals provoquen que no vegin satisfetes les seves necessitats principals (educació, sanitat, etc.).
- Condició d'irregularitat, la qual agreuja les dificultats econòmiques, ja que aquesta condició els priva de les ajudes socials prestades per l'Estat. A més a més, també impedeix que pugin accedir a la educació regulada no professional.
- Socialització educativa precària.
- Accés laboral molt limitat a causa de la seva condició d'irregularitat i la seva deficient educació (sectors menys qualificats i menys remunerats).

Per tant, és lògic que un augment de la taxa d'immigració vagi acompanyat d'un augment de la taxa de pobresa i d'exclusió social infantil a Catalunya.

18. Segons l'informe redactat per Pere Tarrés i UNICEF aquests sectors, majoritàriament per immigrants són: servei domèstic, agroramaderia, hoteleria, construcció i comerç minorista (Quiroga, & Alonso, 2011).

2.6 Conclusions del diagnòstic de la situació

Un cop analitzat el context de Catalunya podem concloure que actualment coexisteixen cinc indicadors que ens fan preveure que efectivament existeix un problema greu de pobresa i d'exclusió social infantil el qual va en augment en els últims anys i que per tant s'ha de solucionar. El primer d'aquests indicadors, ens el proporciona la pròpia taxa de pobresa i d'exclusió social, la qual no ha parat d'augmentar en els últims anys. Però a més a més, el que és realment greu és que el col·lectiu més perjudicat, per aquest augment de la pobresa, ha estat el sector infantil, el qual ha desplaçat als majors de 64 anys com el col·lectiu més afectat per la pobresa. Aquesta dada és extremadament preocupant, ja que precisament aquest sector és el que ha de marcar el futur de qualsevol societat i per tan la seva capacitat de prosperitat i de desenvolupament.

Altres indicadors d'aquesta preocupant situació, és l'augment del nombre de famílies monoparentals i immigrants, ja que com més altes siguin aquestes taxes, majors nens es trobaran en risc de pobresa i d'exclusió social infantil a causa de que tan les famílies monoparentals com les immigrants es tracten de col·lectius especialment vulnerables, sobretot les immigrants, a causa de les seves característiques. Finalment, l'augment de la taxa de malnutrició i subnutrició infantil, també ens corrobora la idea de que el principal col·lectiu afectat per la pobresa actual és el sector infantil, ja que aquest augment ens indica que cada vegada hi han més infants i adolescents que no tenen cobertes les seves necessitats alimentàries, la qual cosa és molt preocupant ja que l'absència d'una bona dieta repercuteix negativament en el desenvolupament físic i intel·lectual de tot infant.

3. *Com podem solucionar/minvar el problema de la pobresa i l'exclusió social infantil?*

Diagnosticat, a Catalunya, un problema de pobresa i d'exclusió social infantil, és el moment d'idear una possible solució que ens permeti si no eradicar-lo, almenys no minvar la gravetat d'aquest problema. Per tal d'arribar a trobar aquesta possible solució parteixo de tres grans proposicions les quals delimitaran el meu marc teòric essencial. La primera, que es podria definir, en termes col·loquials, com la "proposició mare" és aquella que ens diu que el fracàs escolar afecta a l'exclusió laboral i social en etapes posteriors. Aquesta afirmació conforma el meu punt de partida inicial, suposa l'embrió a través del qual s'acaba desenvolupant tot el meu treball, és a dir, s'erigeix com la columna vertebral d'aquest article.

A partir d'aquest punt de referència sorgeix una primera pregunta: per què el fracàs escolar pot arribar a afavorir l'exclusió laboral i social en etapes posteriors? Doncs bé, això és degut a que el fracàs escolar constitueix un indicador clau de les oportunitats de les persones al llarg de la seva trajectòria vital, a causa de que l'escola és, juntament amb la família, un dels principals agents socialitzadors (López & Tedesco, 2002). Aquesta segona proposició, a part de presentar-nos una de les institucions més importants i transcendents de la vida d'home com és l'escola, ens permet introduir la tercera i última: "l'escola funciona com una institució que reproduïx la desigualtat social". En aquest sentit s'afirma que de la mateixa manera que en una ciutat podem identificar determinades zones on hi predominen famílies de classe

baixa i altres zones majoritàriament habitades per famílies de classe alta, podem diferenciar-hi aquelles escoles on hi predominen alumnes provinents de famílies de classe baixa d'aquelles on hi predominen alumnes procedents de famílies de classe alta.

Així és que, aquestes serien les tres proposicions que delimiten el marc teòric d'aquest article, desenvolupat en el següent apartat. Destacar que el seu ordre d'exposició no és fortuït sinó que segueix una lògica de concreció, de forma que cada una d'elles neix a partir de l'anterior, presentant un major grau d'especialització. A partir d'aquest marc inicial de referència em plantejo tota una sèrie d'interrogants que m'ajuden a acabar de perfilar el marc teòric essencial i, a la vegada, em permeten re-formular nous interrogants cada cop més específics. En aquest sentit, després de llegir diversos autors reconeguts com Bourdieu, Salazar o Tedesco, entre d'altres, els quals identifiquen el fracàs escolar com un indicador clau de les nostres oportunitats vitals i l'escola com una institució que reproduïx les desigualtats socials, em pregunto com pot esdevenir possible, és a dir, quins són els mecanismes que expliquen la reproducció de la desigualtat de classe en el sistema educatiu/fracàs escolar?

No obstant, aquesta pregunta és massa àmplia i general, talment poden intervenir-hi una gran varietat de factors correlacionats entre sí, cadascun d'ells amb les seves particularitats i dificultats pròpies d'estudi. És per això que la resposta d'aquesta pregunta escapa de les pretensions reals i dels objectius d'aquest article al requerir d'un anàlisi i d'una investigació enormement complexa, que a dia d'avui escapa de les meves possibilitats.

Partint d'aquesta primera pregunta general i a través de la realització d'un procés d'abstracció, amb l'objectiu d'arribar a plantejar-me una pregunta d'investigació més concreta i pertinent, em pregunto de quina manera la primera infantesa afecta el procés acumulatiu, procés que afecta el fracàs escolar. Tanmateix, aquesta segueix encara essent massa general i per aquest motiu l'he re-formulat preguntant-me quin és el paper que tenen les escoles bressol en la reproducció de la desigualtat social. Aquest últim interrogant conforma la meua pregunta d'investigació, a partir de la qual, juntament amb el marc teòric elaborat, desenvolupo el corresponent sistema d'hipòtesis i subhipòtesis, amb la finalitat d'acabar desenvolupant una proposta metodològica que finalment em permeti corroborar o falsejar aquest sistema fins al punt d'arribar a tota una sèrie de conclusions que em permetin respondre la meua pregunta d'investigació inicial amb la màxima veracitat i exactitud.

La meua hipòtesis inicial és que la qualitat i accés a escoles bressol igualaria les oportunitats de vida dels infants de diferents classes socials. El fet que els nens de classes amb menys recursos socioeconòmics vagin a escoles bressol, de bona qualitat, els pot ajudar per dos motius:

- Perquè aquestes escoles bressol estimulen els infants d'una forma X, dotant-los de determinades capacitats que no podrien adquirir a casa, o que no les podrien assolir amb el mateix grau d'èxit.

En aquest sentit es defensa que les escoles bressol doten als infants de tota una sèrie de capacitats cognitives i psicosocials que els permeten iniciar amb més probabilitats d'èxit l'etapa pre-escolar. De forma que els nens que han pogut anar a una escola bressol de qualitat començarien el parvulari havent adquirit ja tota una sèrie d'aptituds que facilitarien la seva adaptació al nou ambient i, per tant, començarien aquesta etapa més preparats i amb més garanties que no pas aquells nens que no han pogut anar a una escola bressol i que, en conseqüència, no han pogut adquirir aquestes capacitats; o, si més no, no les han pogut adquirir amb el mateix grau d'èxit. Per aquest motiu, el fet de garantir l'accés a escoles de bressol de qualitat a aquells infants provinents de famílies amb escassos recursos socioeconòmics que no es poden permetre pagar-ne la matrícula, contribuiria a que les oportunitats de vida dels infants provinents de diferents classes socials s'igualessin.

- Perquè permeten que els pares d'aquests nens i, fonamentalment, les seves mares, tinguin més recursos per inserir-se al mercat de treball, la qual cosa contribuiria directament a augmentar els seus recursos materials.

Des d'aquest punt de vista, el que veritablement provocaria que s'igualessin les oportunitats de vida dels infants provinents de diferents classes socials no seria el propi fet que aquests infants tinguessin accés a les escoles bressol, sinó que el que veritablement explicaria aquesta conciliació seria el fet de que gràcies a que les famílies amb escassos recursos poguessin deixar el seu fill en l'escola bressol, això els permetria augmentar les possibilitats de que ambdós membres paternals pugessin treballar, i per tant en últim terme permetria augmentar els recursos materials de la família, la qual cosa seria el que verdaderament provocaria que s'igualessin les oportunitats de vida dels infants provinents de diferents classes socials. Dit amb altres paraules, no és que l'escola bressol tingui un efecte directe en la igualació de les oportunitats de vida dels infants, sinó que genera major disponibilitat horària als pares i mares amb dificultats econòmiques i, per tant, genera més probabilitats de trobar una feina que els permeti augmentar els seus recursos materials. De forma que és aquest augment dels recursos materials el que per raó directa contribuiria a igualar les oportunitats de vida dels infants provinents d'una família amb escassos recursos econòmics.

Veiem, doncs, com a partir de la hipòtesi inicial neixen dues sub-hipòtesis més, que en el cas de corroborar-se la inicial, intenten explicar-nos quin és el mecanisme que provocaria que les escoles bressol adoptessin aquest paper conciliador en les oportunitats de vida dels infants provinents de diferents classes socials.

Finalment, la hipòtesis alternativa és que la qualitat i accés a escoles bressol no iguala les oportunitats de vida dels infants de diferents classes socials. En aquest sentit, són alguns els autors els que defensen que les escoles bressol milloren les oportunitats dels nens desafavorits però, al mateix temps, podrien també millorar les dels més privilegiats, de forma que el nivell de desigualtat existent entre els nens provinents de famílies desafavorides i els nens provinents de famílies privilegiades es seguiria mantenint. És a dir, els nens desafavorits tot i trobar-se en una situació "millor" on gaudirien de més oportunitats, seguirien trobant-se en desavantatge respecte dels nens privilegiats.

4. *Marc teòric*

L'assoliment educatiu té un gran interès com a objecte d'estudi, ja que constitueix el vehicle principal de promoció individual a les societats post industrials i, com és ben sabut, es correlaciona amb gairebé qualsevol altre indicador d'estatus socioeconòmic mesurat en etapes posteriors de la vida adulta. En aquest sentit, entendre les causes de la desigualtat educativa vol dir també fer avançar els nostres coneixements sobre la reproducció intergeneracional de les desigualtats socials (Wilkinson & Pickett, 2009). Aquesta és una antiga preocupació dels estudis clàssics sobre mobilitat social i, no obstant això, és lluny de ser un debat antiquat, com ho demostra l'atenció mediàtica i acadèmica que rep l'educació dels joves com a línia prioritària de recerca per a una societat més inclusiva, reconeguda com a tal al nou programa marc de la Unió europea «Horitzons 2020¹⁹» (Cebolla-Boado, Radl & Salazar, 2014).

L'educació és un dels pilars fonamentals de tota societat, és la base de tot el sistema sociopolític sota el qual es sustenta qualsevol forma estatal desenvolupada. Per aquest motiu, la qualitat del sistema educatiu de qualsevol país, és el que, en gran mesura, ens determinarà el seu grau de desenvolupament i de progrés (Cebolla-Boado, Radl & Salazar, 2014), la qual cosa significa que la qualitat d'aquest sistema és el que determinarà en gran manera les possibilitats presents i de futur d'una societat. Tal i com va dir John F. Kennedy, en el comunicat extraordinari sobre educació en el Congrés celebrat el 20 de febrer de 1961: "El nostre progrés com a nació depèn del nostre progrés educatiu. La ment humana és el nostre principal recurs". Per aquest motiu, aquells països que presenten sistemes educatius més eficaços es troben més ben situats a l'hora d'abordar els reptes d'un món cada vegada més globalitzat i competitiu. I per això, una educació de qualitat a l'abast de tothom és un element cabdal a l'hora de valorar el grau d'inclusió, mobilitat social i igualtat d'oportunitats que ofereix un país (Cebolla-Boado, Radl & Salazar, 2014).

En aquest sentit l'educació es presenta com un instrument que permet augmentar exponencialment les oportunitats de promoció i millora de les persones i, conseqüentment, les capacitats perquè puguin sortir-se'n amb èxit en societats cada vegada més complexes, influint decisivament en les noves generacions (Cebolla-Boado, Radl, & Salazar 2014). Per aquesta raó, les persones que presenten unes credencials educatives molt baixes tenen dificultats importants a l'hora de relacionar-se amb les corporacions, tant públiques com privades, la qual cosa redueix significativament les seves oportunitats vitals (Sarasa & Sales, 2009).

A més, les persones que es troben en situació d'exclusió social tenen més probabilitats de transmetre als seus fills la falta d'oportunitats per accedir a l'educació, degut a que l'educació i l'exclusió social mantenen una relació de retroalimentació mútua (Sarasa & Sales, 2009). Per això, podem afirmar que les carreres educatives dels joves tenen durades i seqüències signifi-

19. Programa que finança projectes d'investigació i d'innovació de diverses àrees temàtiques en el context europeu, el qual disposa, aproximadament, d'un pressupost de 80.000M€ pel període 2014-2020. Per a més informació podeu visitar la seva pàgina web oficial: <http://www.eshorizonte2020.es>.

ficativament diferents segons la classe social a la qual pertanyen els seus pares (Mare, 1981; Lucas, 2001; Shavit & Blossfeld, 1993; Erikson & Goldthorpe, 1992). Això significa que, en última instància, abandonar els estudis (tot i que ser una decisió pròpia de l'estudiant) no respon a una voluntat que podem definir totalment lliure, atès que és una decisió condicionada per la posició social de les famílies (Sarasa & Sales, 2009)

Dit això, cal destacar una nova tendència dels últims anys on l'educació preescolar (la primera fase del cicle educatiu) ha anat adquirint cada cop més importància, com ho demostra el fet que la recerca científica es fixa cada vegada més en els primers anys de l'ensenyament i en els estímuls rebuts durant els primers anys de vida (Heckman, 2011; Esping-Andersen, 2008; Marí-Klose, P., Marí-Klose, M., & Vaquera, 2010), en la mesura que aquests estímuls condicionen l'èxit escolar, a més d'atendre altres indicadors al llarg del cicle de vida dels individus no necessàriament relacionats amb l'educació. En aquesta línia es presenta l'etapa preescolar com una etapa crucial en la qual es decideix bona part del recorregut escolar que seguirà tota persona i, per tant, en últim terme, les oportunitats que tindrà i deixarà de tenir al llarg de la seva vida (Wilkinson & Pickett, 2009).

Així és que es defensa que els anys anteriors a l'edat d'ensenyament obligatori poden resultar decisius per mitigar l'emergència de desigualtats socials des de l'arrel (Heckman, 2011; Esping-Andersen, 2008), perquè és precisament en aquests primers anys on l'aprenentatge és més eficient. Segons aquesta perspectiva, la variable més important que s'hauria de tenir en compte i, per tant, sobre la que s'hauria de treballar és la quantitat i la qualitat de temps que els infants passen en el sistema educatiu o, altrament dit, fora de la influència directa de les famílies respectives (Heckman, 2011; Esping-Andersen, 2008). No obstant, aquesta afirmació de que la majoria d'aptituds/capacitats que acaben adquirint les persones es determinen abans dels sis anys, continua essent molt xocant per la gran majoria de la població.

Una prova d'aquest nou consens emergent sobre el paper principal que desenvolupa la socialització durant els primers anys de vida es pot veure reflectit en el gran potencial que s'atribueix, en l'actualitat, al disseny de les polítiques d'educació preescolar amb l'objectiu d'augmentar la igualtat d'oportunitats educatives i reduir així les desigualtats socials (Subirats, Gomà, & Brugé, 2005; Cebolla-Boado, Radl & Salazar, 2014). En canvi, si retrocedim en el temps podrem comprovar com la qüestió de l'escolarització anterior a l'etapa obligatòria no apareixia en l'agenda dels investigadors, i encara menys en la dels polítics. Tanmateix, tot i aquest avenç, l'atenció pública i mediàtica continua excessivament centrada en les etapes intermèdies i posteriors de l'educació, oblidant les primeres etapes educatives.

A mode de síntesi, puc afirmar que de tota aquesta emergent literatura focalitzada en l'educació preescolar se'n poden extreure dues conclusions molt interessants: una primera que ens diu que les primeres etapes educatives tenen un paper essencial en el desenvolupament dels resultats acadèmics posteriors (Cebolla-Boado, Radl & Salazar, 2014); i una segona que estableix que en aquestes etapes inicials l'origen socioeconòmic de les

famílies influeix més sobre el rendiment acadèmic i, per això, també en aquest període el caràcter compensatori de l'escola, com a instrument igualador i reductor dels desavantatges socials esdevé decisiu (Cebolla-Boado, Radl & Salazar, 2014).

Respecte aquesta segona conclusió, s'ha documentat àmpliament que hi ha diferències socioeconòmiques considerables en les pràctiques educatives dels pares provinents de diverses classes socials. Però, per què es produeixen tals diferències? Són varis els estudis publicats que han intentat explicar el mecanisme causal d'aquesta associació entre l'origen social dels infants i les capacitats/aptituds desenvolupades, on s'han arribat a defensar una gran diversitat de factors causals que van des dels factors genètics fins a les actituds adoptades pels pares envers els seus fills (suport emocional, establiment de normes de conducta, etc.), passant per la cobertura de les necessitats bàsiques (nutrició, habitatge i salut).

Un dels mecanismes causals més repetits i que s'ha defensat amb més consistència, i que per aquest motiu el nombro apart, és que, per una banda, els pares provinents de classes benestants solen oferir amb més freqüència un entorn més estimulant als seus fills: utilitzen un llenguatge més divers i complex (Hart & Risley, 1995); els proporcionen més joguines i llibres, passen més temps llegint-los contes i són més receptius quan els fills els parlen (Bradley, 2001); participen més en jocs de grup i els duen més sovint a la biblioteca (Becker, 2011); en termes generals els hi ofereixen més suport (Mistry, 2008). Per l'altra banda, els pares de baixa formació fan més ús de la televisió i el joc lliure i consumeixen menys llibres i activitats educatives formalitzades que no pas els pares de nivell educatiu més alt (Cebolla-Boado, Radl & Salazar, 2014).

Aquestes pautes diferents entre el comportament dels progenitors de classe benestant i els de classe baixa són les que explicarien aquesta primera i inicial desigualtat d'oportunitats entre els seus respectius infants, que amb el pas del temps no deixarien de créixer de forma exponencial. En atenció a aquest element, la llar d'infants es presenta com una institució que permetria resoldre, en cert grau, aquestes desigualtats inicials en la mesura que permetria oferir aquest entorn estimulant als infants provinents d'un entorn familiar desfavorit i, per tant, afavorir les seves oportunitats vitals a llarg termini. En aquest sentit, cada hora que els infants de classe baixa passen a la llar d'infants –i no amb les famílies respectives– representa un benefici per ells en la mesura que els estímuls als quals es troben exposats són més rics i variats i, per tant, més semblants als que els infants de famílies acomodades reben en l'entorn de la seva pròpia llar (Wilkinson & Pickett, 2009).

Així veiem com aquests autors es troben en la mateixa línia que la primera sub-hipòtesi plantejada a l'inici d'aquest article, la qual defensa que el fet que la qualitat i l'accés a les escoles bressol contribueixi a igualar les oportunitats de vida dels infants provinents de diferents classes socials és degut a que aquestes estimulen els infants d'una forma X, dotant-los de determinades capacitats que no podrien adquirir a casa, o que no les podrien assolir amb el mateix grau d'èxit. En aquest sentit cal destacar la familiarització que suposa la llar

d'infants a tota una sèrie de rutines i normes de disciplina que, més endavant, en l'escola obligatòria, se'ls hi exigirà.

Tot i que, com hem vist, són varis els autors que defensen que la integració dels infants provinents de contextos familiars desfavorits a les llars d'infants és la millor manera d'afavorir les seves oportunitats vitals en etapes posteriors, hi ha un grup d'autors que al·leguen que aquesta afirmació no acaba de ser del tot certa. En aquest sentit, Bassok i Barnett, defensen que si bé existeix un consens temptatiu sobre els beneficis a curt i a mitjà termini de l'assistència a la llar d'infants, en particular pel que fa a les capacitats cognitives, com ara l'adquisició del llenguatge i el rendiment acadèmic²⁰ (Bassok, 2010), així com clars efectes positius sobre la salut (Currie, 2001); per contra, l'evidència disponible no és tan concloent pel que fa als beneficis de la llar d'infants a llarg termini, en la mesura que els efectes semblen ser menors que no pas quan es mesuren amb més immediatesa (Barnett, 2008).

Finalment, també cal anomenar tota una sèrie d'estudis que han tingut lloc amb l'objectiu de determinar si l'accés a la llar d'infants produeix els mateixos beneficis, independentment de la classe social de la que provingui l'infant i, per tant, determinar si s'aprecien diferències segons l'origen social en els avantatges que ofereixen les llars d'infants. Respecte d'aquesta línia d'investigació no s'ha establert, a dia d'avui, un consens clar; per una banda trobem un grup d'autors que han acabat concloent que aquestes diferències no existeixen, de tal manera que els efectes positius que produeix l'accés a la llar d'infants es reparteixen de manera homogènia entre els infants procedents de diverses classes socials (Peisner-Feinberg, 2001; Vandell, 2010). Per altra banda, altres autors conclouen en les seves respectives investigacions que existeix un efecte positiu diferencial, de mode que l'accés a la llar d'infants produeix uns efectes positius més evidents respecte d'aquells infants provinents de famílies desafavorides, en canvi respecte d'aquells infants que provenen de famílies benestants no són tan notoris (Mccartney, 2007; Bassok, 2010; Becker, 2011). No obstant, encara que respecte aquest punt la literatura empírica no ofereix uns resultats unànimes, sí que existeixen indicis fermes que apunten al fet que assistir a la llar d'infants compensa, en cert grau, els desavantatges dels infants provinents de contextos familiars desfavorables (Cebolla-Boado, Radl & Salazar, 2014).

5. *Proposta metodològica*

En aquest punt exposaré una proposta metodològica que em permetrà corroborar/verificar la meua hipòtesis inicial i, en tot cas, concloure si realment la qualitat i l'accés a l'escola bressol igualaria les oportunitats de vida dels infants provinents de diferents classes socials o, si per contra, no tindria cap efecte significatiu.

20. Per exemple, s'ha comprovat que als Estats Units els infants de quatre anys que van a la llar d'infants obtenen resultats significativament més alts a les proves d'alfabetització que no pas aquells als quals només els cuiden els pares (Wilkinson & Pickett, 2009).

5.1 Mostra

La meva mostra estarà composta per alumnes de primer, tercer i sisè de primària integrants de vuit centres escolars públics de Girona: Escola Marta Mata, Escola Montjuïc, Escola Migdia, Escola Pericot, Escola Pla de Girona, Escola Eiximenis, Escola Verd i Escola Joan Bruguera. Si tenim en compte que cada centre escolar disposa entre dues i tres classes per curs, i que cada classe està formada per uns 20-25 alumnes aproximadament, això ens dóna una mostra d'uns 960-1800 alumnes. Per tant, el fet de treballar amb vuit centres escolars diferents em proporcionarà una mostra suficientment gran per poder inferir, amb un elevat grau de seguretat, les conclusions extretes a la població en general.

He descartat directament les escoles concertades (Escola Vedruna, FEDAC Sant Narcís, Escola Maristes-Girona, etc.) i les privades (Escola Bell-Lloc del Pla, Escola Les Alzines, Escola Montessori Palau, etc.) així com aquells centres escolars públics on majoritàriament s'hi troben escolaritzats alumnes provinents d'entorns i contextos molt desfavorits i amb nombrosos problemes d'exclusió social i marginalitat, la qual cosa provoca una forta estigmatització del centre escolar (Escola Font de la Pólvora, Escola Vila-Roja). El principal motiu que justifica aquesta elecció s'explica pel fet que aquests tipus de centres escolars es troben en dos extrems totalment oposats, la qual cosa provoca que les diferents variables socioeconòmiques i sociodemogràfiques tinguin un pes molt fort sobre la resta de variables, correlació que podria fàcilment distorsionar els meus resultats i conclusions, ja que en aquests casos extrems podria ser totalment irrellevant, tant per uns com per altres, el fet d'assistir a una escola bressol o no.

La raó per la qual he escollit la ciutat de Girona és per un tema de proximitat, doncs és la ciutat on resideixo actualment. He refusat realitzar una investigació a nivell de Catalunya ja que aquesta escaparia del meu pressupost per la implicació de diferents viatges per les quatre províncies i la necessitat d'una mostra molt més gran d'alumnes i, en qualsevol cas, un augment considerable del nombre d'exàmens per corregir; la qual cosa duplicaria, o fins i tot triplicaria, el pressupost necessari per a dur a terme la investigació. No obstant, qualsevol investigador pot utilitzar la proposta aquí ideada i dur-la a terme a nivell autonòmic. L'única cosa que hauria de tenir en compte a efectes de validesa és que la seva mostra hauria d'estar composta per alumnes de primer, tercer i sisè de primària de 32 centres escolars públics d'arreu de Catalunya (8 centres escolars per província).

5.2 Metodologia

La metodologia elaborada em permetrà analitzar/avaluar l'impacte que ha tingut l'assistència a la educació pre-escolar sobre les puntuacions dels estudiants en l'Educació Primària en les matèries de Llengua, Matemàtiques i Ciències, les quals conformen els tres eixos educatius principals d'aquesta segona etapa educativa.

a. Recollida de dades

Per dur a terme aquesta investigació empírica seran fonamentals els anomenats programes PIRLS-TIMSS 2011²¹. La importància de la utilització d'aquests programes ve donada pel fet que ens proporcionen una sèrie de proves estandarditzades de Llengua (PIRLS) i de

Matemàtiques i Ciències (TIMSS) amb els corresponents ítems a tenir en compte a l'hora de realitzar la correcció de les proves. Es tracta d'una eina molt interessant que em permetrà obtenir, de cada alumne de primària seleccionat, una determinada ponderació/nota: la que farà servir per realitzar les diferents comparacions i, talment, per determinar les aptituds assolides per cadascun d'ells així com el seu grau d'assoliment.

La necessitat d'aquestes proves estandarditzades són obvies ja que si enlloc d'aquestes proves utilitzéssim la nota mitjana que té l'alumne en el seu centre escolar per determinar les aptituds assolides fàcilment podríem arribar a conclusions errònies o espúries perquè aquesta mitjana podria estar influenciada per múltiples factors com la pròpia dinàmica de cada centre escolar, per la forma de corregir del professor, pel nivell exigít, per la diferent dificultat dels exàmens ideats per cada professor, etc. D'aquesta forma, a través de la utilització d'unes proves comunes podem controlar totes aquestes variables i assegurar-nos que tots els alumnes siguin avaluats sota uns mateixos paràmetres i a través d'un mateix examen.

Anteriorment a la realització dels diferents exàmens (dos/tres setmanes abans) es passarà als alumnes que conformen la mostra un qüestionari a omplir pels seus pares o, en el seu cas, pel tutor/s legal/s. L'objectiu principal d'aquest qüestionari seria determinar les següents variables:

- Grau de participació de l'alumne en el nivell educatiu pre-escolar

Per determinar el grau de participació es preguntarà per l'assistència o no assistència del nen/a a una escola bressol i en cas afirmatiu es preguntarà durant quant de temps va estar inscrit a l'escola bressol i quina edat tenia quan el/la van inscriure.

- Nivell socioeconòmic de la família

Per determinar el nivell socioeconòmic es preguntarà per la situació laboral dels dos membres paterns així com per la mitjana d'ingressos a la llar familiar, el nivell d'estudis assolits pel pare i la mare i determinades possessions de la llar com el nombre de llibres (indicador típic del nivell cultural) o internet.

Principalment aquest qüestionari ens proporcionarà informació addicional del context d'aprenentatge i socioeconòmic de l'alumne/a que conjuntament amb la informació aportada per les proves estandarditzades em permetran estudiar i analitzar el possible efecte de l'assistència a una escola bressol respecte de les aptituds assolides per cada alumne/a en qüestió.

Finalment, cal dir que per preservar la identitat dels subjectes objecte de l'estudi, es procedirà

21. L'Estudi de les Tendències en Matemàtiques i Ciències o TIMSS (*Trends in International Mathematics and Science Study*) i el Progrés en l'Estudi Internacional de Competència en Lectura o PIRLS (*Progress in International Reading Literacy Study*) conformen una avaluació internacional de coneixements de Matemàtiques, Ciències i comprensió lectora d'estudiants de Primària. Aquests programes van ser desenvolupats per l'Associació Internacional per l'Avaluació del Rendiment Educatiu (IEA) amb l'objectiu de comparar l'assoliment educatiu dels estudiants de primària dels diferents països participants.

de la següent forma:

- En el qüestionari o omplir pels pares de l'alumne en cap moment hauran de posar els seus noms ni tampoc el del seu fill/a, ja que cada qüestionari portarà un número identificador que vindrà donat segons l'ordre de llista.

Per exemple, el número 1 el tindrà el primer nen/a de la llista de la Classe A de primer de primària de l'Escola Marta Mata; en canvi el primer nen/a de la classe B de primer de primària de l'Escola Marta Mata tindrà el número 26, la qual cosa significa que a la classe A de primer de primària de l'Escola Migdia hi ha 25 alumnes. Per la seva part, el primer nen/a de la classe A de primer de primària de l'Escola Montjuïc tindrà el número 181, la qual cosa significa que entre totes les classes de primer, tercer i sisè de primària de l'Escola Marta Mata hi ha 180 alumnes.

- Un cop impresos els exàmens, a cadascun s'hi inscriurà el número identificador corresponent a cada alumne, seguint la mateixa lògica que pels qüestionaris. De mode que el dia de l'examen els alumnes seran asseguts per ordre de llista, la qual cosa ens assegurarà que cada alumne tingui l'examen on hi consti l'identificador corresponent al del qüestionari omplert pels seus pares. Serà la garantia que ens permetrà amb posterioritat relacionar les puntuacions obtingudes a l'examen amb el qüestionari corresponent, preservant en tot moment la identitat de tots els alumnes i famílies.

Per exemple, el primer nen/a de la llista de la classe A de primer de primària de l'Escola Marta Mata s'asseurà a la primera taula, de manera que l'examen que haurà de realitzar tindrà el número 1. En canvi, el primer nen/a de la classe B de primer de primària de l'Escola Marta Mata al assegurar's a la primera taula de la seva classe li tocarà l'examen amb el número 26.

He descartat la opció d'utilitzar el document d'identitat com a número identificar per a cada qüestionari i examen, doncs fins als 14 anys d'edat el DNI no és obligatori i és probable que molts dels alumnes de primària no en disposin, d'un -de fet, només que un d'ells on en tingués ja impediria utilitzar el DNI com a número identificador.

b. Anàlisi de les dades recollides

Un cop finalitzada la recollida de dades procediré a analitzar-les mitjançant el *software* d'anàlisi estadístic IBM SPSS. El primer anàlisi a realitzar és de tipus descriptiu per tal d'obtenir una primera aproximació a la realitat i extreure unes conclusions inicials prèvies. Bàsicament estudiar la freqüència i la moda de totes les variables (assistència escola bressol, sexe, nacionalitat, classe social, etc.), així com la mediana, la mitjana i la desviació típica d'aquelles variables que ho permetin (duració a l'escola bressol, puntuació obtinguda en matemàtiques, puntuació obtinguda en ciències, puntuació obtinguda en llengua, puntuació mitjana obtinguda, nivell d'ingressos, etc.).

A continuació, gràcies a la informació proporcionada pels qüestionaris, agruparé els individus de la mostra en quatre grups segons si han assistit o no a una escola bressol i segons la classe social a la que formin part, que seran els següents:

- Nens/es de classe social benestant que han assistit a una escola bressol.
- Nens/es de classe social benestant que no han assistit a una escola bressol.
- Nens/es de classe social mitja o baixa que han assistit a una escola bressol.
- Nens/es de classe social mitja o baixa que no han assistit a una escola bressol.

A partir d'aquest punt i un cop recodificades les variables corresponents, procediria a realitzar un primer anàlisi univariat per tal d'observar la distribució de la freqüència de cada variable de la matriu. Aquest anàlisi permetrà conèixer les propietats de cada una d'elles.

Tot seguit, procediria a fer diferents encreuaments de variables a través d'un model de regressió logística binària simple. En el primer model de regressió caldria crear la meua variable independent "assistència a escola bressol" amb cadascuna de les següents variables dependents: "puntuació obtinguda en Llengua", "puntuació obtinguda en Matemàtiques", "puntuació obtinguda en Ciències", "puntuació mitjana obtinguda". Aquests quatre models resultants han de permetre apreciar les existents (o no) diferències entre les puntuacions obtingudes en els exàmens respecte dels alumnes que sí han assistit a una escola bressol i els que no hi han assistit.

A continuació, el mateix anàlisi ara agrupant els alumnes segons el curs en transcurs, és a dir, agruparia els alumnes segons fossin de primer, tercer i/o sisè de primària, i per a cada grup extrauria els quatre models de regressió acabats d'esmentar. D'aquesta forma podria observar si hi ha o no alguna tendència significativa, és a dir, si les possibles diferències observades en les puntuacions entre els alumnes de primer de primària són iguals, superiors o inferiors a les possibles diferències observades entre els de tercer i els de sisè –tenint en compte sí han assistit a una escola bressol o no.

Aquestes dades ens ha de conduir a analitzar si els centres escolars actuen com un factor corrector o si, pel contrari, contribueixen a augmentar encara més les diferències. És a dir, en el cas que observéssim diferències en les puntuacions dels nens/es de primer de primària segons si han assistit o no a una escola bressol i si aquestes diferències augmentessin respecte dels nens/es de tercer de primària i, també, respecte dels nens/es de sisè de primària, podríem sospitar que els centres escolars no tenen cap efecte corrector sinó que contribueixen, d'alguna forma, a augmentar les diferències en les aptituds assolides entre els que han assistit a una escola bressol i els que no. Per contra, si observéssim que les diferències van disminuint per raó del curs podríem sospitar que els centres escolars tendeixen a corregir les diferències inicials. Cal dir, que en cap moment estic realitzant una afirmació sinó que tot són possibles hipòtesis i suposicions que requeriren d'un anàlisi més profund.

El següent anàlisi a dur a terme seria molt similar a l'anterior: únicament, enlloc d'agrupar els alumnes en funció del curs que estiguessin cursant, caldria fer-ho en funció del centre escolar en el qual es troben estudiant i per a cada grup extrauria els quatre models de regressió en funció de les puntuacions –per cada matèria i per la puntuació mitjana. Així podria observar si existeixen diferències significatives o no en funció del centre escolar. En el cas que si observéssim diferències, és a dir, que en algun/s centre/es escolar/s les diferències fossin molt més notòries o, per contra, fossin casi inexistents respecte dels altres centres escolars, es podrien anticipar dos tipus de suposicions: en el primer cas, que la

dinàmica del propi centre escolar pot contribuir a augmentar les desigualtats inicials; i, en el segon cas, que la dinàmica de l'escola en qüestió pot influir a contrarestar aquestes desigualtats inicials. Cal repetir novament que tot això no són més que suposicions i que en cas que d'observar-se aquestes diferències seria interessant realitzar un estudi més profund per tal de determinar amb més exactitud el grau i el perquè d'aquestes.

En últim lloc i per tal de completar el meu anàlisi realitzaria tres models de regressió logística múltiple. En tots ells la meua variable independent seria el fet d'haver assistit o no a una escola bressol, mentre que les meves variables dependents serien: "puntuació obtinguda en Llengua", "puntuació obtinguda en Matemàtiques", "puntuació obtinguda en Ciències", "puntuació mitjana obtinguda". Per tant, l'única diferència que existiria entre els tres models seria el mode d'agrupació dels diversos grups: en el primer model simplement distingiria la classe social a la qual pertanyen els individus; en el segon model els agruparia segons el curs que estiguessin cursant; i en el tercer model els agruparia segons el centre escolar on es trobessin inscrits.

Arribats a aquest punt és molt important tenir en compte que simplement he plasmat l'esquema mental que hauria de seguir la meua investigació i que, és d'esperar, que un cop la posi en pràctica existeixi la possibilitat de veure convenient alterar aquest plantejament inicial, sempre depenent dels resultats que en vagi obtenint. O bé perquè a l'hora de posar-lo en pràctica m'adoni que seria molt més idoni realitzar algun altre tipus d'anàlisi. Recordem que en ciències, i sobretot en les socials, una cosa és el que tu planeges inicialment des del saló de casa teua i una altre molt diferent és la plasmació pràctica d'aquest plantejament a la realitat.

5.3 Valoració de la metodologia

Un cop elaborada la metodologia que m'ha de permetre refutar (o no) la meua hipòtesis inicial és moment de reflexionar sobre la seva idoneïtat, analitzant els seus punts forts i sobretot les seves limitacions, ja que aquest pas ens permetrà ser conscients de les dificultats que ens podem trobar en el moment de dur-la a terme, idear possibles alternatives que ens permetin sortejar, d'una forma més ràpida i efectiva, aquestes dificultats, i realitzar una investigació amb unes validesa externa i interna i una fiabilitat que no traspassin l'objectivitat científica. Dit amb altres paraules, es tracta d'avaluar la seva aplicació pràctica per poder anticipar els més que probables entrebancs que ens podem arribar a trobar per tal que no es desvirtuin els resultats i conclusions que en pugui arribar a extreure.

a. Limitacions

Les principals limitacions que presenta aquesta metodologia són les següents:

- És necessita d'un elevat nivell de col·laboració per part dels respectius centres escolars per dur a terme la investigació.

És essencial comptar amb la col·laboració dels centres escolars escollits, ja que si aquests s'hi neguen serà totalment impossible dur a terme la meua proposta metodològica. Per tant, serà essencial la capacitat de persuasió per a poder convèncer-los de que accedeixin a les meves demandes. El que està clar és que aquest punt conforma l'obstacle més gran a superar per

dur a terme la investigació, doncs no serà fàcil convèncer els diversos centres escolars de la importància que té l'estudi que he dissenyat i de la seva transcendència, així com de la necessitat de la seva col·laboració.

Per entendre la magnitud de la dificultat que comportarà el fet de convèncer les diferents escoles hem de tenir en compte que la realització d'aquesta proposta metodològica no requereix únicament que els centres escolars escollits obrin les seves portes per tal de poder realitzar l'estudi sinó també que acceptin que el seu programa habitual es vegi alterat/interromput en tres dels sis cursos de primària (primer, tercer i sisè de primària). De forma que el dia en el que es realitzin els exàmens els tres cursos de primària seleccionats veuran alterat el seu horari matinal normal, en el sentit que a més de realitzar les corresponents classes de les matèries que tenen fixades hauran de realitzar els exàmens de les tres disciplines a analitzar. Això comporta, que els professors de les diferents matèries a impartir durant aquella estona hagin de modificar el seu *planning* per recuperar dites lliçons.

No obstant, la seva col·laboració no acaba aquí ja que també serà totalment necessari que m'ajudin a supervisar els alumnes durant la realització de l'examen. És impossible que jo pugui realitzar aquesta feina si tenim en compte que en el mateix moment hi haurà com a mínim sis classes (dos classes per curs) que estaran realitzant l'examen. El que sí que he pensat és en la possibilitat d'assignar, previ acord amb cada centre escolar, un dia diferent per a cada escola per realitzar els exàmens. D'aquesta manera m'asseguro que pugui estar físicament present en el centre escolar on es realitzin les proves, per resoldre qualsevol dubte/incidència organitzativa que es pugui donar.

Finalment, i en el cas que no aconseguís el permís de tots els centres escolars escollits inicialment, intentaria accedir a altres escoles públiques de Girona; i si tot i així no arribés als 8 centres escolars m'hauria de conformar amb una mostra d'alumnes més petita.

- Es requereix d'un elevat nivell de coordinació i concentració.

El sistema que he ideat en la meva proposta metodològica per tal de perseverar en tot moment la identitat dels alumnes així com de les dades personals facilitades pels pares a través dels qüestionaris lliurats a aquests primers requereix d'un elevat nivell de coordinació, de forma que un sol error en la col·locació dels alumnes a l'hora de realitzar l'examen o en el moment de repartir-lo pot alterar tota la recerca. Per exemple, si el professor a l'hora de repartir l'examen enlloc de començar per la primera fila (la de l'esquerra de tot) comença per la última (la de la dret de tot) quan jo introdueixi les dades d'aquella classe a la matriu estaré relacionant la puntuació obtinguda per l'alumne amb una sèrie de dades sociodemogràfiques que no es corresponen amb la seves.

En aquest sentit també és molt important que abans que es procedeixi a repartir els exàmens es passi llista perquè en el cas que algun alumne no hagués assistit a classe aquell dia caldria considerar on li hagués tocat seure per tal de deixar el lloc buit, evitant l'alteració de la investigació en atenció a la no correspondència de les puntuacions amb les dades sociodemogràfiques que he apuntat al paràgraf anterior. Per tant, és molt important que els professors que participin en aquesta investigació prestin el màxim grau d'atenció a l'hora de desenvolupar les tasques encarregades.

- Implica un esforç per part dels alumnes.

Per tal que els resultats de l'anàlisi de les dades obtingudes s'ajustin el màxim possible a la realitat i se'n pugin derivar conclusions el màxim de verídiques, és essencial que els alumnes es prenguin amb la màxima seriositat aquests exàmens i que, per tant, s'esforcin a consciència a l'hora de realitzar-los, com si de la mateixa avaluació del trimestre en formessin part. En aquest sentit, seria important que els professors, un parell de setmanes abans, informessin de la realització d'aquesta activitat als respectius alumnes i de la importància que té la seva màxima implicació. Respecte això, he pensat que seria interessant que els motivessin amb algun tipus d'incentiu positiu, com per exemple anunciant que aquells que treguin millors puntuacions seran valorats de forma més positiva en quan a la seva nota d'actitud (és evident que es tracta d'un incentiu falç ja que en cap moment ningú podrà saber, ni tan sols jo, la puntuació que ha tret un alumne determinat).

- Implica un esforç per part dels pares dels alumnes.

També requereix d'un esforç per part dels pares dels alumnes en la mesura que són aquests els encarregats d'emplenar els qüestionaris que em permetran determinar l'entorn socioeconòmic i sociodemogràfic de l'alumne. En aquest sentit alguna de les complicacions que em puc trobar és que molts dels qüestionaris no s'hagin omplert per diverses raons (l'alumne no l'ha donat els seus pares, els pares no li han donat importància i no l'han completat o ni tan sols omplert, etc.) o també, que els pares s'hagin inventat les respostes posant en dubte la confidencialitat de les dades. En aquest sentit, seria una garantia que el centre escolar informés a través d'una circular o a mitjançant qualsevol altre mètode habitual de la importància d'aquest estudi i sobretot de la total confidencialitat de les dades facilitades; al mateix temps que podria encoratjar els pares a participar en aquesta investigació. Veiem doncs com, novament, la col·laboració del centre escolar esdevé clau per l'èxit del meu projecte.

b. Punts forts

El principal avantatge que presenta la metodologia ideada és que totes les limitacions/complicacions que se'n poden derivar no són en cap cas insalvables i que l'èxit o fracàs d'aquesta depèn de l'esforç i les ganes que hi dipositi per dur-la a terme, ja que estic completament segur que amb insistència i perseverança puc arribar a aconseguir la col·laboració necessària dels vuit centres escolars públics de Girona, que són els principals interessats en millorar el rendiment acadèmic dels seus alumnes, de forma que, sempre que tot estudi estigui encaminat cap a la consecució d'aquest objectiu, com és el meu, s'han de sentir orgullosos de poder-hi participar.

Un altre dels grans avantatges que presenta és que em permet perseverar, en tot moment, la identitat i les dades personals tant dels alumnes com dels seus pares; fet que potencia les probabilitats de que els pares contestin amb total sinceritat a les preguntes elaborades en el qüestionari que han de completar.

Un tercer punt a favor d'aquesta metodologia és que es basa en les proves estandarditzades elaborades pels programes PIRLS-TIMMS 2011, les quals han elaborat tota una sèrie de ítems que faciliten la correcció dels diferents exàmens. Per tant, gràcies a aquests programes puc

assegurar que tots els alumnes de la mostra seran avaluats a través d'un mateix examen i sota una mateixos paràmetres, element que permet minimitzar al mínim la possible influència de variables exògenes en la ponderació obtinguda per l'alumne. A més, aquestes proves estandarditzades estan dirigides a avaluar les capacitats i habilitats cognitives adquirides per l'alumne, així com el seu grau d'adquisició, de forma que les puntuacions obtingudes reflectiran de forma fidel el grau de desenvolupament d'aquestes capacitats en els examinats.

Per acabar, dir que l'aleatorietat de la mostra seleccionada també es troba totalment garantida perquè malgrat els centres escolars no hagin estat escollits a l'atzar la pròpia inscripció que van realitzar els pares dels alumnes en cada un dels centres escolars ja garanteix la aleatorietat de la mostra seleccionada.

6. Conclusions

L'estudi de l'educació en edats prematures ha estat un tema recurrent en els últims anys, tot i que a la pràctica, a Catalunya, no s'han dut a terme gaires intervencions que tinguessin com a principal objectiu fonamentar l'educació pre-escolar no obligatòria, sinó que la gran majoria de projectes es centren en l'educació primària i secundària. En canvi, l'objectiu final de la proposta metodològica aquí ideada és evidenciar la importància que té pels resultats acadèmics posteriors el fet d'haver cursat l'educació pre-escolar no obligatòria (de 0 a 3 anys).

D'aquesta manera, i si després de realitzar aquesta proposta metodològica, els resultats evidencien que existeixen diferències significatives en les puntuacions d'aquells alumnes de primària que han assistit a una escola bressol respecte dels que no hi han assistit podré concloure que efectivament es corrobora que la qualitat i l'accés a les escoles bressol igualaria les oportunitats de vida dels infants provinents de diferents classes socials. I, per tant, conformaria una bona base empírica per justificar, si més no a Girona, que és on s'hauria realitzat l'estudi, l'elaboració d'una proposta d'intervenció que tingués com a objectiu garantir, a tots els infants, la qualitat i l'accés a les escoles bressols amb l'objectiu últim de reduir les taxes de pobresa i d'exclusió social infantil. Aquesta és la principal finalitat de la meua proposta metodològica; que la seva realització s'acabi convertint en un suport empíric per a l'elaboració de futures propostes d'intervenció o plans estratègics que tinguin com a objectiu reduir la pobresa i l'exclusió social infantil invertint en el primer esglauó de l'educació, allà on semblaria que comencen a sorgir les primeres desigualtats.

A més, l'elaboració d'un pla estratègic que es centri en resoldre les desigualtats que ja es produeixen en el primer esglauó seria summament beneficiós per les intervencions que ja s'estan realitzant en etapes superiors, i que en general no estan essent del tot positives, observades les diverses estadístiques publicades pel CIS o l'INE que reflecteixen com les taxes de pobresa i d'exclusió social infantil, així com les de fracàs escolar, no han parat d'augmentar en els darrers anys, símptoma clar de que alguna cosa estem fent malament.

Segons la meua humil opinió el problema és que, en general, s'inverteix únicament en programes i plans estratègics que intenten resoldre el problema un cop aquest ja s'ha produït i desenvolupat, oblidant l'origen del mateix. En canvi, com ja he dit, a través de la meua

proposta metodològica pretenc crear una base empírica, en consonància amb la nova literatura emergent, per justificar l'elaboració d'un futur pla estratègic que previngui en la major mesura les desigualtats que pateixen molts infants a causa de la falta d'oportunitats que experimenten des de molt petits. D'aquesta manera, si ja tractem el problema des de l'origen, s'aconseguirà reduir el nombre de nens que requereixen d'ajuda en etapes posteriors, la qual cosa contribuirà a millorar l'efecte dels diferents programes ideats en aquestes etapes educatives, ja que hauran de fer front a un menor volum de nens i, per tant, se'ls podrà oferir una atenció molt més personalitzada i en qualsevol cas eficient.

Finalment, m'agradaria ressaltar la idoneïtat de la proposta metodològica ideada en aquest article per arribar a corroborar/refutar la meva hipòtesis inicial, atès que em permetrà mesurar quin efecte té l'assistència o no assistència a la llar d'infants en els resultats acadèmics posteriors. Conseqüentment, en el cas que es donessin diferències significatives entre les puntuacions dels assistents a una llar d'infants i els no assistents, també em permetrà analitzar el paper que juguen els centres escolars en l'augment o reducció d'aquestes diferències observades.

Però no només és idònia sinó que a més a més es tracta d'una proposta d'investigació factible de dur a terme sense necessitat d'invertir gaires diners, essent aquest el seu principal avantatge. Per contra, tal i com es pot deduir de l'anàlisi de les limitacions, requereix de molta dedicació, perseverança i esforç per part de l'investigador; però això no hauria de ser cap inconvenient ja que totes les investigacions, i més en ciències socials, requereixen d'aquest requisit, per aquest motiu, el fet que la principal dificultat sigui el nivell d'implicació i de treball de l'investigador, la converteix en una proposta metodològica amb un elevat nivell de plasmació pràctica. Per totes aquestes raons, en un futur projecte, que espero no sigui molt llunyà, m'agradaria tirar endavant aquest estudi i posar en pràctica la meva proposta metodològica per d'aquesta manera arribar a una conclusió ferma sobre les conseqüències que tindria, en les oportunitats vitals dels infants provinents de diferents classes socials, el fet de garantir la qualitat i accés a les escoles bressol.

7. Bibliografia

- Almeda, E. (2009). *Les families monoparentals a Catalunya: perfils, necessitats i percepcions*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Asociación de Ciencias Ambientales. (2014). *Pobreza energética en España: análisis de tendencias*. Madrid: Asociación de Ciencias Ambientales.
- Barnett, W. S. (2008). *Preschool education and its lasting effects: research and policy implications*. Boulder and tempe: Education and the Public Interest Center & Education Policy Research Unit Papers.
- Bassok, D. (2010). Do black and Hispanic children benefit more from preschool? Understanding differences in preschool effects across racial groups. *Child Development*, 81 (6), 1.828-1.845.
- Becker, B. (2011). Social disparities in children's vocabulary in early childhood: Does preschool education help to close the gap?. *The British Journal of Sociology*, 62 (1), 69-88.
- Bradley, R. H. (2001). The home environment of children in the United States part I: variations by age, ethnicity, and poverty status. *Child Development*, 72 (6), 1.844-1.867.
- Cebolla-Boado, H., Radl, J., & Salazar, L. (2014). Aprenentatge i cicle vital: la desigualtat d'oportunitats des de la llar d'infants fins a l'edat adulta. *Col·lecció Estudis Socials*, 39. Barcelona: Obra Social Fundació la Caixa.
- Consell de Treball Econòmic i Social de Catalunya (2011). *Informe sobre el risc de fracàs escolar a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Currie, J. (2001). Early childhood education programs. *Journal of Economic Perspectives*, 15 (2), 213-238.
- Erikson, R., & Golthorpe, J., (1992). *The Constant Flux: A Study of Class Mobility in Industrial Societies*. Oxford: Clarendon Press.
- Esping-Andersen, G. (2008). Childhood investments and skill formation. *International Tax and Public Finance*, 15, 14-49.
- Hart, B., & Risley, T. R. (1995). Meaningful differences in the everyday experience of young American children. *Child Development*, 65 (4), 825-843.
- Heckman, J. J. (2011). The economics of inequality: The value of early childhood education. *American Educator*, 35 (1), 31-35.
- Hernández, M. (2010). El estudio de la pobreza y la exclusión social: Aproximación cuantitativa y cualitativa. *Revista interuniversitaria de formación del profesorado*, 69, 25-46.
- López, J., & Renes, V. (2011). Los efectos de la crisis en los hogares: nivel de integración y exclusión social. *Papeles de relaciones ecosociales y cambio global*, 113, 189-199.
- López, N., & Tedesco, J. C. (2002). *Las condiciones de educabilidad de los niños y adolescentes en América Latina*. Buenos Aires: Instituto internacional de planeamiento de la educación i UNESCO.
- Lucas, S. R. (2001). Effectively maintained inequality: Education transitions, track mobility, and social -background effects. *American Journal of Sociology*, 75, 293-305.

- Mare, R. D. (1981). Change and Stability in Educational Stratification. *American Sociological Review*, 46, 72-87.
- Marí-Klose, P., Marí-Klose, M., & Vaquera, E. (2010). Infància i futur: noves realitats, nous reptes. *Col·lecció Estudis Socials*, 30. Barcelona: Obra Social Fundació la Caixa.
- McCartney, K. (2007). Quality child care supports the achievement of low-income children: direct and indirect pathways through caregiving and the home environment. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 28 (5-6), 411-426.
- Mistry, R. S. (2008). Socioeconomic status, parental investments, and the cognitive and behavioral outcomes of low-income children from immigrant and native households. *Early Childhood Research Quarterly*, 23 (2), 193-212.
- Peisner-Feinberg, E. S. (2001). The relation of preschool child-care quality to children's cognitive and social developmental trajectories through second grade. *Child Development*, 72 (5), 1.534-1.553.
- Quiroga, V., & Alonso, A. (2011). *Abriendo ventanas: infancia, adolescencia y familias inmigradas en situaciones de riesgo social*. Barcelona: UNICEF i Fundació Pere Tarrés.
- Ramos Soto, A.L. (2008). Desigualdad y pobreza. *Contribuciones a la Economía en* <http://www.eumed.net/ce/2008a/>
- Sarasa, S., & Sales, A. (2007). *L'exclusió social a les societats post-industrials: teories i evidències empíriques*. Barcelona: Síndic de Greuges de Catalunya.
- Sarasa, S., & Sales, A. (2009). *Itineraris i factors d'exclusió social*. Barcelona: Síndic de Greuges i Ajuntament de Barcelona.
- Shavit, Y. & Blossfeld, H. P. (1993). *Persistent Inequality: Changing Educational Attainment in Thirteen Countries*. Boulder: Westview Press.
- Síndic de Greuges de Catalunya. (2013). *Informe sobre la malnutrició infantil a Catalunya*. Barcelona: Síndic de Greuges de Catalunya.
- Subirats, J., Gomà, R., & Brugé, J. (2005). *Análisis de los factores de exclusión social*. Bilbao: Fundación BBVA.
- UNICEF España. (2012). *La infancia en España 2012-2013: El impacto de la crisis en los niños*. Madrid: UNICEF España.
- Vandell, D. L. (2010). Do effects of early child care extend to age 15 years? results from the child study of early child care and youth development. *Child Development*, 81 (3), 737- 756.
- Wilkinson, R., & Pickett, K. (2009). *Desigualdad: un análisis de la (in)felicidad colectiva*. Madrid: Turner Publicaciones S.L.